

Ansøgning til RENOVERPRISEN 2017

Renoveringsprojektets navn

Brorfelde Observatorium

Årstal for ibrugtagning

2016

Beliggenhed

Brorfelde Observatorium

Observator Gyldenernes Vej 19

4340 Tølløse

Anvendelse

Kategori: Kulturbyggeri

Størrelse (m²)

Kategori: 501-5000

Parter bag projektet

Bygherre: Holbæk Kommune

Arkitekt: Rønnow Arkitekter A/S

Ingeniør: Terkel Pedersen Rådgivende Ingeniører ApS

Beskrivelse af projektet (udfordringen, processen, løsningen)

På toppen af de midtsjællandske bakker og med udsigt over Lammefjorden ligger Brorfelde Observatorium. I 2015-16 gennemgik observatoriet en istandsættelse, ombygning og funktionsændring af hovedbygningen og to tidligere tjenesteboliger, og energibesparende tiltag som eksempelvis jordvarme blev etableret for hele bygningsanlægget på i alt 11 bygninger (ca. 2600 m²).

Observatoriet blev opført i perioden 1953-1964 af arkitekt Kaj Gottlob og landskabsarkitekt Georg Georgsen for Københavns Universitet. I 60 år spillede Brorfelde Observatorium en væsentlig rolle i den danske og internationale forståelse af astronomi. Her blev verdens første elektroniske meridiankreds-kikkert udviklet, ligesom Danmarks største teleskop, Schmidt-teleskopet, blev bygget i det verdenskendte mekaniske værksted. Kikkerten er stadig funktionel og kan ses – og bruges – på stedet. I dag er bygningerne, landskabet og – som noget ganske unikt – mørket fredet – en totalfredning, der hidtil ikke er set andre steder i Danmark.

I 2013 købte Holbæk Kommune Brorfelde Observatorium for at omdanne stedet til naturvidenskabeligt opdagelsescenter med afsæt i astronomi, geologi, teknik og natur, og stedet rummer nu arbejdende værksteder, udstillings-, formidlings-, lejrskole-, undervisnings-, arrangements-, café- og mødefaciliteter. Observatoriet har lokal, regional og international forankring og henvender sig til skoleklasser, familier, astronomiinteresserede og andre med lyst til at opleve og lære. Siden observatoriet åbnede for offentligheden i 2016, har det været besøgt af cirka 20.000 gæster.

At træde ind i bygningerne på Brorfelde er som at træde ind i en tidslomme. Ganske få elementer har ændret sig i årenes løb, og anlægget står ganske intakt, som da det blev opført i 1953. Bygningerne er kendetegnet ved et enkelt og moderne formsprog, men udført i lokale, traditionelle materialer og en generel høj håndværksmæssig standard. Projektets omdrejningspunkt og udfordring har været – til trods for de nødvendige ombygninger og funktionsændringer – at bevare den særlige karakter og stemning, som 1950'ernes regionale modernisme repræsenterede, så stedet fortsat kan repræsentere den tid, det blev opført i – og dermed fortælle både historien om Observatoriet, men også om en betydningsfuld periode i dansk arkitektur og designhistorie.

Processen har været kendetegnet ved et tæt samarbejde mellem bygherre, rådgivere og fredningsmyndigheden, hvor alle har haft en fælles forståelse for stedets kvaliteter, men også stedets udfordringer. Helt i Kaj Gottlobs ånd var der stor fokus på samarbejdet mellem håndværkere og arkitekter. Der blev lagt vægt på at få fat i dygtige, lokale håndværkere, og arbejderne blev gennemført i fagentrepriser, som var med til at give håndværkerne en stolthed og ejerskabsfølelse i forbindelse med projektet. Projektet blev gennemført med midler fra Nordea-fonden, A.P. Møller Fonden og Holbæk Kommune.

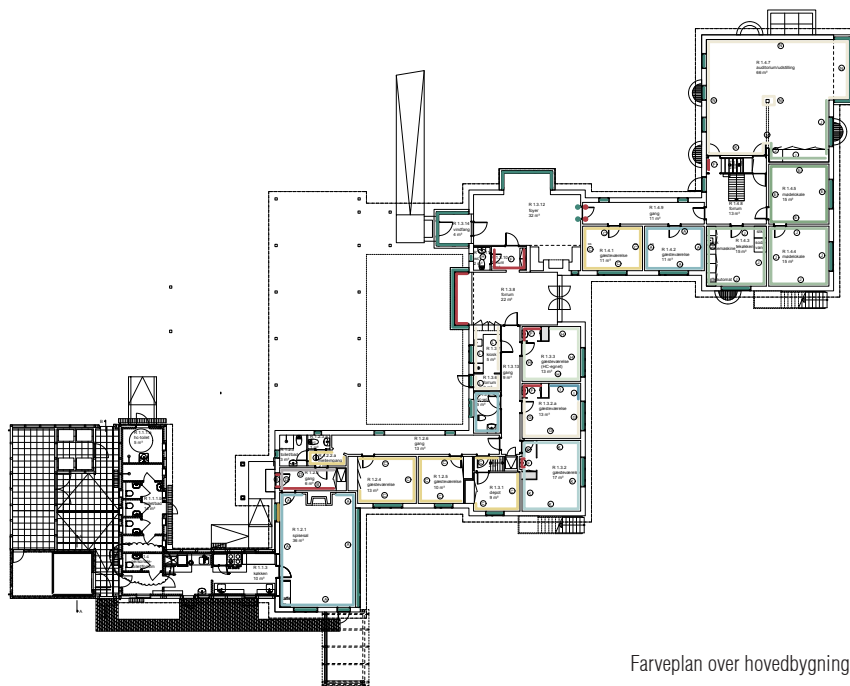

Eksempelværdi

En veldefineret strategi for ombygningen og et klart fokus på håndværket og detaljen fulgte dette projekt til dørs. Der blev sat en ære i at opretholde stedets ånd og karakter, og Kaj Gottlobs eget arkitektursyn og sikre greb blev udgangspunktet for istandsættelsen og ombygningsarbejdet. Den praktiske indgangsvinkel til arbejdet inviterede håndværkerne ind i alle dele af processen, og det medførte et forbilledligt samarbejde, der sikrede et godt resultat.

Samarbejde

Bygherre har fra starten haft stort fokus på at etablere et godt samarbejde alle parter imellem – byggherre, rådgivere, myndigheder, håndværkere, brugere og medarbejdere på stedet. Tidligt i byggeprocessen blev der i en af beboelsesbygningerne indrettet spisepladser, så håndværkere, arkitekter og bygherre kunne spise frokost sammen, mens arbejdet stod på. Det sikrede et respektfuldt og frugtbart samarbejde med en god løbende dialog. Fagentreprisen og det store fokus på godt håndværk og den store fortælling om stedet og funktionen var desuden med til at give en stolthed og ejerskabsfølelse, der forplantede sig til de yderste dele af samarbejdet.

Farveplan over hovedbygningen

Energikrav og bæredygtighed

Gennem hele forløbet har der været fokus på energirigtige og bæredygtige løsninger. Med sunde materialer af høj kvalitet og funktionelt og æstetisk gennemarbejdede detaljer var Gottlob bæredygtig i sig selv. Renoveringsarbejdet er foregået i samme ånd, således at der er anvendt materialer, der har en dokumenteret lang levetid og er totaløkonomisk forsvarlige.

Der er indarbejdet energibesparende løsninger, hvor det har været muligt og hvor det ikke har gået på kompromis med de bærende bevaringsværdier. Således er tagrum blevet efterisoleret, og bygherren har desuden etableret jordvarme til alle anlæggets bygninger. I området øst for det fredede landskab og bygningsanlæg har man nedgravet det nye jordvarmeanlæg, der i dag dækker 95% af det samlede varmebehov.

Brugskvalitet

Brorfelde Observatorium er under forvandling, og de første ombygninger har sikret nye funktioner til anlægget. Formidlingen på stedet er blevet optimeret med blandt andet nyindrettede auditorier til undervisning og udstilling, og den nye sovesal gør stedet til et oplagt udflugtsmål for både erhverv, foreninger, skoleklasser og ungdomsklubber.

Observatoriets historie og interessefelt rækker langt ud over landets grænser, men stedet har bibeholdt sin lokale karakter, hvilket det nye opdagelsescenter afspejler. Det har været et stort ønske at trække folk til fra nær og fjern til konferencer, foredrag og andre videnskabelige eller kulturelle begivenheder, der skal sætte Brorfelde i forbindelse med omverden. De nye ombygninger skærper oplevelsen af stedet og gør området brugbart og tilgængeligt for mange flere mennesker. Derfor var der også stor opmærksomhed på tilgængeligheden for gangbesværede og handicappede, og i dag er der etableret tilkørselsramper, soverum til kørestolsbrugere og handicaptolletter.

Det smukke landskab har været en stor del af arbejdet. Det har været ønsket, at landskabet og arkitekturen skal spille sammen og formidle stedets natur og geologi. Nattemørket, der blev fredet i 2010, er i dag omdrejningspunkt for mange aktiviteter. Flere steder er der etableret hængekøjer, der bruges til nattearrangementer for alle aldre om stjernerne og himmelrummet.

Bidrag til omgivelser

Brorfelde Observatorium ligger i et naturskønt istidslandskab med dramatiske bakker, mørke skove og åben himmel. Det blev i sin tid bygget netop på grund af sine omgivelser og er derfor en direkte konsekvens af landskabet og himmelrummet. Bygningerne ligger som perler på en snor, der binder det varierede landskab sammen. Med de nye faciliteter, der fokuserer på undervisning og formidling, er der blevet skabt forbindelse til både det nære landskab, til det omkringliggende nærmiljø og det uendelige verdensrum. Den oprindelige arkitektoniske forbindelse til landskabet er på ny blevet understreget gennem restaurering og ombygning af det originale byggeri, og de nye udstillinger vil

samtidig være med til at fortælle den spændende historie om anlægget. Observatoriet samarbejder i dag med skoler flere steder i verden og ønsker via digital formidling at give skoleklasser i hele verden mulighed for at observere himmelrummet gennem kikkerterne på stedet.

Økonomi og værdiforøgelse

De nye faciliteter, som Brorfelde Observatorium kunne åbne for offentligheden i 2016, har sikret en fremtidig indtjening på overnattende skoleklasser, større og mindre konferencer, samt andre besøgende, der ønsker at fordybe sig i astronomien og udforske det smukke landskab. I forbindelse med renoveringsprojektet har udbudsformen, fagentreprise, desuden gjort, at de enkelte håndværkere var dybt involveret i projektet som helhed, hvilket tydeligt kan ses i det færdige resultat. Udbudsformen resulterede så at sige i større indlevelse og større håndværksmæssig kvalitet. Samtidigt var det muligt at holde udgifterne nede, og med de overskydende midler blev der blandt andet bygget en tilbygning til hovedbygningen.

Udførelseskvalitet

Det har været vigtigt fra starten, at arbejderne på Brorfelde Observatorium skulle ske i overensstemmelse med Kaj Gottlobs forlæg og kærlighed til den simple detalje og det rationelle håndværk. På grund af håndværkernes, rådgivernes og bygherres tætte samarbejde har det været muligt at holde fokus på rationel planlægning, et solidt håndværk og en stemningsmættet arkitektonisk oplevelse.

For at fastholde fortællingen om anlægget og videregive stedets karakter var det et mål så vidt muligt at bevare og reetablere den originale rumstruktur og indføje nye elementer så diskret som muligt. Som et skoleeksempel på 1950'er-arkitektur og med mange originale detaljer var det vigtigt at gå til arbejdet med et håndværksmæssigt fokus og respekt for det eksisterende. Hvor forskellige ombygninger gennem tiden havde sløret Gottlobs klare, taktile struktur, var det ønsket at genfinde disse kvaliteter. Det indebar blandt andet at genskabe malede overflader til det originale udtryk, så næsten alle rum i dag er farvesat forskelligt og understreger Gottlobs tankegang. Alle ombygninger er sket som en umiddelbar forlængelse af stedets stærke udgangspunkt.

